

1 Heb je vijanden lief... vrede kan je leren

Jesaja 2: 1-5 en Matteus 5: 43-48

a

opmaat

Tammy, een voormalig tankcommandante, stond te wachten tot de school uitging. Haar oudste zat in groep 1 en toen de bel ging, kwam Daniël met een behuuld gezicht naar buiten, in zijn handen een gescheurde tekening. Tammy werd al boos voor ze precies wist wat er aan de hand was. Daniël vertelde, nog na snuffend, dat een jongetje uit de klas eerst een kras op zijn tekening had gezet en toen Daniël protesteerde, had hij de tekening gescheurd. 'En', zei Tammy, 'heb je dat jongetje toen een flinke klap gegeven?' Daniël hield verbaasd op met huilen en keek haar aan: 'Natuurlijk niet, mamma,' zei hij, 'want dan moeten er twee huilen! Wat heb je dáár nu aan?'

Mogelijkheden voor gesprek

- *Stel je voor dat je de moeder van Daniël bent: hoe zou jij reageren op de gescheurde tekening? En wat zou je zeggen op het antwoord van Daniël?*
- Bovenstaand verhaal is echt gebeurd.
Welke invloed zou het vroegere beroep van de moeder hebben gehad op haar reactie?
- *Welke oplossing of reactie zou jij bedacht hebben als je Daniël was?*

Vroeger had ik een T-shirt met de opdruk: love your enemies it will drive them crazy (een vrije vertaling: heb je vijanden lief – daar kunnen ze niet tegen):

- *Welke waarheid herken je hierin?*
- Ruzie met een vriendje is niet direct vijandschap, maar
*Wat of wie of **hoe** is voor jullie een vijand?*

Soms is het makkelijker om eerst te bedenken wat iemand (persoon, land, organisatie enz.) tot vriend maakt

Bij de Tent of Nations in Bethlehem, Israël – het vredesproject van de familie Nassar – staat op een steen bij de ingang: We refuse to be enemies – wij weigeren vijanden te zijn (zie p.8).

Hoewel ze aanslag na aanslag te verduren krijgen en hun bestaansmogelijkheden en zelfs hun leven in gevaar is, blijven ze achter deze uitspraak staan.

- *Wat zou je hen willen vragen of zeggen?*

Kijk ook op: www.tentofnations.nl

Inleiding

Eigenlijk gaat het in alle bijbelverhalen maar om twee dingen: hoe ga je om met je naaste en hoe ga je om met de aarde en al wat leeft en in beide gevallen: hoe maken en houden we voor elkaar een leefbare aarde waar het leven goed is. Kennelijk is dit niet vanzelfsprekend in onze aandacht. We moeten er dus nog heel wat over leren voor we van 'de wereld' waar mensen elkaar op alle mogelijke manieren naar het leven staan en waar dieren en planten worden misbruikt, een omgekeerde wereld maken: een wereld waar het leven goed is voor iedereen, een wereld van recht en gerechtigheid en dus van vrede.

In dit hoofdstuk beperken we ons tot de omgang met de naaste en we volgen een bijbels leerproces:

Wie hoort er bij en kan rekenen op solidariteit en wie is 'dus' een bedreiging en een potentiële vijand? Het begint bij het eigen gezin. Dat is vaak groot met vrouwen, bijvrouwen en rijen kinderen, maar ook het personeel valt daaronder. Iedereen daarbuiten kan een bedreiging zijn!

De kringen worden geleidelijk aan groter en de volgende stap is de eigen stam, het grotere familieverband dat 'vriend' is en daarbuiten 'loert' de vijand. Daarna wordt de kring verruimd tot het verbond van stammen. Tenslotte kunnen ook de vreemdelingen die in onze poorten verblijven rekenen op bescherming en onderdak als dat nodig is. Natuurlijk waren er wel schermutselingen – dat komt in elke familie groot of klein voor - maar binnen deze grotere verbanden werd geen oorlog gevoerd en was geen structurele vijandschap. Vergelijk het met de NAVO – daar is in onze tijd al behoorlijk wat opgerekt om landen tot niet-vijandig te rekenen, maar daarbuiten tja, dat was en is een ander verhaal ... tot Jezus de kring verder oprekt: iedereen die je hulp nodig heeft, is je naaste en iedereen die je ontmoet is op dat moment je naaste: heb je vijanden lief en het zijn je vijanden niet meer.

Voor sommigen is dat een stap te ver, maar dat is toch wel de bedoeling om daarnaar te streven.

Verschillende bijbelverhalen illustreren op allerlei manieren en niveaus deze gedachte, die ook onze opdracht is. Denk maar aan het verhaal van de barmhartige Samaritaan in het Tweede Testament, waar als antwoord op de vraag wie je naaste is, uitgerekend 'de vijand' – een Samaritaan - te hulp komt. Maar ook in het Eerste Testament staan verhalen die verrassend anders zijn, zoals Elisa die het verdwaalde vijandige leger van Aram naar zijn koning brengt en hem de opdracht geeft om dat leger een maaltijd voor te zetten (2 Kon. 6:8 vv). Samen eten werkt niet alleen verbindend, maar omdat men vroeger aan tafel aanlag, was het ook letterlijk ontwapenend omdat je met een wapen nu eenmaal niet lekker ligt.

Of denk aan het miniverhaaltje van Aksa (zelfs twee keer vermeld, in Jozua 15:16-20 en Richteren 1:12-15) dat het grote verhaal van de gewapende inname van het Beloofde Land onderbreekt.

Aksa is als hoofdprijs uitgelooft aan Otniël en krijgt een stuk land toegewezen om op te wonen. Dan gaat ze op haar ezel naar haar vader om waterbronnen te vragen: te midden van alle vernietiging, die bij een inname schijnt te horen, wil zij opbouwend aan de slag.

De Tien Woorden (Exodus 20:1-17) verwoorden dit eigenlijk het kortst: gij zult niet doden, waarbij 'doden' staat voor veel meer dan iemand letterlijk het leven

benemen. Bij vijandschap in het groot of klein beneem je overigens niet alleen 'de vijand', maar ook jezelf het goede leven.
De profeet Jesaja ziet het al voor zich: alle volken komen samen en geen mens weet meer wat oorlog is en in de Bergrede zet Jezus nog wat puntjes op de i:

Jesaja 2: 1-5

(GDB vertaling)

- Het woord dat Jesaja, de zoon van Amos over Juda en Jeruzalem aanschouwd heeft.
- 2 Geschieden zal het later in de dagen: vast gegrond zal zijn de berg met het huis van de Aanwezige als het hoofd van de bergen;
boven de heuvels zal hij zich verheffen,
en toestromen zullen tot hem alle stammen van de wereld;
- 3 daar naar toe zullen gaan gemeenschappen vele en zeggen zullen ze:
Laat ons gaan, opklimmen naar de berg van de Aanwezige,
naar het huis van de God van Jakob;
dat hij ons zijn wegen wijst
en dat wij over zijn paden gaan!–
want de aanwijzing gaat van Sion uit,
het woord van de Aanwezige uit Jeruzalem.
- 4 Rechtspreken zal hij tussen de stammen van de wereld.
In evenwicht brengen gemeenschappen vele;
hun zwaarden smeden ze tot ploegscharen om ,
hun speren tot snoeimessen;
niet meer heft stam tegen stam het zwaard,
niet langer leren ze de oorlog.
- 5 Huis van Jakob,–
Laat ons nu gaan, voortgaan in het licht van de Aanwezige!

Matteus 5: 43-48 *(Jezus is aan het woord)*

(GDB vertaling)

- 43 Jullie hoorden dat is gezegd:
'Je zult je naaste liefhebben en je zult je vijand haten.'
- 44 maar ik zeg u:
'Heb je vijanden lief en
spreek goed tegen diegenen die jullie vervloeken,
behandel degenen die je haten behoorlijk en
bidt voor degenen die misbruik van je maken en je vervolgen;
zo kunnen jullie zijn: kinderen van jullie Vader in de hemelen.
Want zijn zoon, hij doet die opgaan over kwaad en goed en
hij zendt regen over de rechtvaardige en de onrechtvaardige.
- 46 Want als jullie liefhebben diegenen die jullie liefhebben,
wat voor beloning hebben jullie?
Doen zelfs de tollenaars niet hetzelfde?
- 47 En als jullie alleen je broeders groet,
wat doe je voor bijzonders?
Doen de tollenaars niet net zo?
- 48 Wees jullie dan volmaakt,
zoals jullie Vader in de hemelen volmaakt is!

Mogelijkheden voor gesprek

- *Hoe kijk je aan tegen dit visioen van Jesaja? Zal het er ooit van komen of is het een soort luchtkasteel?*
- *Wat 'hebben' we aan zo'n visioen? Hoe inspireert of ontmoedigt het je? - Hoe zou jouw visioen eruit zien?*

In de Bergrede doet Jezus er nog een schepje bovenop: Degenen die je vervolgen beschouw je meestal als je vijanden, maar dat moet omgekeerd worden: Je moet niet alleen je vijanden liefhebben, je moet ook bidden voor wie je vervolgen. Overigens betekent 'liefhebben' niet dat je iedereen direct aan de brede boezem moet drukken, maar wel dat je hen eerlijk, fatsoenlijk en rechtvaardig moet behandelen – zoals je ook zelf behandeld zou willen worden.

- *Welke mogelijkheden zie je om dit te oefenen of misschien zelfs in de praktijk te brengen? Wat denk je dat het effect zou zijn in de dagelijkse praktijk als je zo met elkaar omgaat?*

Thomas d'Ansembourg en David van Reybrouck schreven een boek 'Vrede kan je leren'. Hun uitgangspunt is, dat je vrede kunt leren zoals je een vreemde taal of wiskunde kunt leren. Het is niet direct aangeboren, maar je kunt het wel aanleren en met oefenen kom je verder en word je er steeds beter in: om vrede te stichten en vrede te bewaren.

- *Welke tips zou jij in zo'n 'leerboek' meegeven?*

c

uit het leven gegrepen

Een wijs kind spreekt me aan

Hij is zes jaar en heeft grote vragende ogen. Hij weet waarom hij eerst gewoon thuis met zijn vriendjes speelde en naar school ging om te leren schrijven, en waarom hij nu met alleen zijn moeder in het tuinhuis van een lieve Nederlandse familie woont. Hij weet ook, dat zijn vader en grote broer niet mee mochten en nog steeds in zijn eigen land zijn, waar oorlog is. Hij weet het wel, maar hij snapt het niet.

Met plaatjes, handen en voeten, wijzen naar voorwerpen en dramatische 'toneelstukjes' praten wij samen en hij legt uit, dat hij niet snapt waarom eerst alles kapot gemaakt moet worden en dan alles later misschien toch weer heel gemaakt moet worden. Dat lijkt hem niet handig. Zijn huis en zijn school zijn verdwenen, maar die moeten toch echt wel weer gebouwd worden – vindt hij. Ik ben het helemaal met hem eens. En we schudden in verbazing onze hoofden. Hij wist niet wat vrede was – gebaart hij als ik met een enkel restant Russisch (van toen ik lang geleden een spreekvaardigheids-diploma Russisch haalde) het woord 'mir'-vrede in het gesprek gooi.

Nee, hij wist niet wat vrede was, tot het er niet meer was. Hij dacht dat het zo hoorde, dat mensen luisterden naar elkaar en elkaar wilden begrijpen. Zelf wil hij iedereen graag begrijpen en dus zitten we geregeld met opgetrokken wenkbrauwen en grote vraagtekens op ons gezicht tegenover elkaar – en dan proberen we het opnieuw, net zolang tot we er uit zijn, want elkaar begrijpen moet echt van hem. Zes jaar en nu al zo wijs. Toch hoop ik dat hij nog lang kind blijft – een wijs kind misschien, maar wel een kind dat kan dromen en zicht heeft op een toekomst in vrede.

Vrede leren is op zichzelf al een kunst

In het Engels is het woord voor wapens: 'arms'. Hoe kun je het verzinnen want het woord voor armen aan je lijf is óók 'arms'.

Een prachtige poster laat zien dat de kunstenaar zich daar ook over verbaasd. Hij plaatst schiettuig aan de randen van zijn poster. Die poster is met een paar boeken te zien op p. 9.

- *Wat zie je op die poster en wat wil hij daarmee uitdrukken?*
- *En wat zie je aan symboliek op de boeken op die pagina. Wat willen de kunstenaars die die pagina's ontwierpen daarmee zeggen?*

Eva's lied:

L.40 Lied van dromen en vergezichten

Alles andersom:

L.1 Een land om van te dromen

L.23 Gebed om vrede

Liedboek:

L.272 Wij zoeken in uw huis uw aangezicht

L.418 God, schenk ons de kracht

L.447 Het zal zijn in het laatste der tijden

L.462 Zal er ooit een dag van vrede

L.756 Laat komen, Heer, uw rijk

L.772 Jesaja heeft eeuwen geleden voorzien

L.1009 O lieve Heer, geef vrede

L.1010 Geef vrede, Heer, geef vrede

L.1012 Geef aan de wereld vrede,

L.1013 Als alle mensen vogels dromen

L.1014 Geef vrede door van hand tot hand

L.1015 Tot het uiterste

L.1016 Kom, laat ons opgaan

L.1011 Da pacem, Domine

L.398 Steek je hand uit

Jouw wereld, mijn wereld deel 4:

L.13 Steen voor steen

L.36 De vrede vier

L.62 Vrede

L.95 Het lied van de onrust

Zolang je zingt, leef je:

L.19 O God, wij bidden u om vrede

Samen lezen om samen tot een krant te komen

- Lees samen de bijbelse notities (**b**) en de bijbelteksten. (p.10. 11)
- *Stel je voor dat jullie als journalisten een krant of tijdschrift moeten schrijven over de profetie van Jesaja. Welke artikelen komen er in?*
- Bijvoorbeeld een **interview** van Jesaja of met een ronde-tafel gesprek met wapenproducenten over de gevolgen voor de wapenindustrie, ontslag voor de werkers enz.
- Een **opinieartikel** over de onmogelijkheden en mogelijkheden van oorlog en vrede.
- **Advertenties** van een koffer- en rugzakkenfabrikant voor de mensen die naar de berg op weg zijn.
- Een **kruiswoordpuzzel** over oorlog en vrede enz. enz.

Bedenk met elkaar allerlei rubrieken en maak daarmee een krant of tijdschrift. Je hoeft de artikelen niet echt te schrijven, maar je geeft aan op welke plaats/bladzij iets komt eventueel met foto's (die je omschrijft, bijv. close-up van Jesaja of landschap met berg of

- *Welke kop staat boven welk artikel?*

Rollenspel

Je kunt ook interviews als rollenspellen spelen: iemand is Jesaja en wordt geïnterviewd door een (kritische) journalist.

Gesprek: Wat is vrede?

- Doe je ogen eens dicht en denk aan vrede: *Wat zie je dan? Zie je kleuren? Zie je mensen? Word je er blij van of verdrietig*
- Doe je ogen maar weer open. Kijk eens om je heen: *Wat zie je dat op vrede lijkt?*

Verhaal van een droom van vrede

Soms lijkt het of mensen het leuker vinden om ruzie te maken dan om vrienden te zijn. Soms lijkt het of landen het beter vinden om oorlog te maken dan om vrede te sluiten. Wat is dat toch met mensen?

De profeet Jesaja zag om zich heen ook oorlog of mensen die bang waren voor oorlog en dan alvast maar wapens gingen verzamelen. Dat zou toch anders kunnen? Jesaja had een droom en hij zag het voor zich:

Eens komt er een dag dat de berg waarop de tempel van God is als een rots zo stevig. Hij is hoger dan alle heuvels, zelfs nog hoger dan alle andere bergen. Zo kan iedereen die berg goed zien. En van alle kanten komen alle volken daar naar toe. Alle koningen en presidenten zeggen:

'Wij willen vanaf nu leven in vrede. Wij willen naar God luisteren en onze wapens niet meer tegen elkaar gebruiken. Nee, we weten het nog beter gemaakt: we gaan onze wapens ombouwen en er oogstmachines en tractors van maken. We gaan geen dood meer zaaien, maar leven. We gaan de oorlog afleren en let maar op: over een tijdje weet niemand meer wat oorlog is.'

Verwerking

- Praat eerst samen over hoe dat er uit ziet als er geen oorlog meer is en als alle mensen op weg zijn naar vrede.

Tekening

Maak samen op een groot vel papier een tekening van de droom van Jesaja. Dan ga je natuurlijk proberen om ook geen ruzie te krijgen als je samen bezig bent, maar je overlegt met elkaar.

Collage

In plaats van een tekening kan je ook een collage maken door plaatjes of gekleurde snippers uit tijdschriften te scheuren en die op te plakken.

Kijkdoos

En als je er helemaal iets bijzonder van wilt maken, kan je ook met elkaar een kijkdoos maken van de droom van Jesaja, compleet met een berg en alle mensen die daar naar toe komen.